

0435

ERNYES Mihály
Rendvédelem - rendvédelem-történet.
(Fogalmi és tartalmi megközelítés.)

Az utóbbi másfél évtizedben számos kevésbé színvonalas mű született az úgynevezett „rendészettudomány” bizonyítása céljából. Ezen alkotások közös vonása azonban, hogy érezni lehet rajtuk a szerzők igyekezetét, hogy bizonyítsák az önálló tudomány létét. A másik talán legfőbb jellemzőjük talán az, hogy ezen igyekezetüket nem koronázta siker. Nem sikerült ugyanis bizonyítani, hogy az úgynevezett „rendészettudomány” rendelkezik önálló — más tudományterületek által le nem fedett szakterülettel, továbbá van olyan kiforrott metodikája, amely csak a „rendészettudomány” művelése során alkalmazható. Mindezek hiányában a „rendészettudomány” áltudománynak tekinthető, amely elismerésének az erőltetése nem jelentheti általában a tudomány, illetve a magyar nemzet érdekeinek a szolgálatát. Az úgynevezett „rendészettudományt” erőltetők azonban írásaikban fölvetettek néhány olyan témát, amely érinti a magyar rendvédelem történetének a szakterületét. Ezek a felvetések nem minden esetben állják meg a helyüket. Ezekre a felvetésekre igyekeznek a tudományosság igényével készült tanulmány egzaktt választ adni. A tanulmány foglalkozik a rendészet és rendvédelem terminológia történelmi alakulásával, a szakterület művelőinek a nézeteivel, nem utolsósorban pedig a rendvédelem-történetünk és a szakterminológia kapcsolatának történetével.

0436

MAGASVÁRI Adrienn

Vám- és adószedők a magyar pénzügyi igazgatásban az államalapítástól a kiegyezésig.

A tanulmány a magyar vám- és adótörténet 1000 éves fejlődéséről nyújt áttekintő képet. A szerző a téma fejlődését több korszakra kiterjedően vizsgálta, úgymint az Árpád-házi uralkodók, majd *Mátyás Király* uralkodásáig terjedő, külön *Mátyás Király* uralkodása, továbbá a királyi kamara, végül pedig a polgári közigazgatás időszakára kiterjedően. A napjaink viszonyaival leginkább a polgári közigazgatás időszakával foglalkozó rész áll kapcsolatban. Hiba volna azonban csupán egy-egy történelmi korszaknak a jelen korhoz fűződő viszonya alapján megítélni a dolgozat egy-egy fejezetét. A tanulmány lényege ugyanis abban rejlik, hogy a folyamat azaz a magyar pénzügy és adószedés, valamint vámeljárási fejlődéstörténetét összefüggésben, az egyes korszakok tapasztalatainak a további fejlődésre kifejtett hatásait figyelembe véve vizsgálja. Ez a szakmai fejlődési folyamat természetesen nem különíthető el a magyar gazdasági társadalmi fejlődés egészétől, amire a szerző konkrét utalások mellett műve kialakítása során erőteljesen támaszkodott.

0437

NYITRAI Endre

A szervezett bűnözés története.

A szerző tanulmányát a magyarországi szervezett bűnözés tekintetében a XX. század nyolcvanas éveivel indítja. Nyilvánvaló ugyanis, hogy a pártállam viszonyai között nem alakulhatott ki a bűnözés ezen formája, amint azonban a pártállami hatalmi viszonyok fellazultak a szervezett bűnözés csírái is megjelentek Magyarországon. A szerző tehát a kezdetektől fogva vizsgálja a bűnözés ezen formáját és a magyarországi bűnüldözésnek a szervezett bűnözéssel foglalkozó cselekményeit. A magyarországi szervezett bűnözés azonban a kezdeti időszakától eltekintve a nemzetközi szervezett bűnözéssel szoros összhangban állva alakult, illetve azzal szimbiózis formájában „fejlődött”. A tanulmány végigkíséri az Európai Unió szervezett bűnözés elleni szervezeteinek kialakulását és változásait, illetve a szervezett bűnözés elleni tevékenység jogi szabályozásának alakulását. A tanulmány kiemelt formában foglalkozik az eljárásjogi eszközökkel, a büntetőjogi fogalmak értelmezésével és a bűnüldöző szervezetek e szakterületre specializálódott szervezeti elemeivel.

0438

OLASZ Lajos

Légi szuverenitás és légi ellenőrző szolgálat a HORTHY-korszakban.

A trianoni békediktátum az Osztrák-Magyar Monarchia hadereje légiáró csapatainak repülőgépeit elkobozta, illetve likvidálta megtiltva, hogy a magyar haderő rendelkezzen légierővel is. E helyzetet kihasználva a kisantant államok számtalan formában és szemérmetlenül megsértették a maradék Magyar Királyság légtérét. A tiltás a polgári légitraffikára is kiterjedt, a tiltásnak azonban ez a része — különösen miután Németország bejelentette, hogy amennyiben a polgári légitraffikára vonatkozóan is fennmarad a tiltás, úgy Németország is korlátozni fogja a légtérbe bepuló külföldi polgári repülőgépek teljesítmény lehetőségeit — azonban visszaütött a győztes államok légitraffikumi vállalataira, ezért a tiltás ezen részét visszavonták. Előállt tehát az a helyzet, hogy Magyarország légtérében megjelentek a különböző légitraffikumi vállalatok, legmodernebb, a kor színvonalán álló nagyteljesítményű utasszállító repülőgépei. Ezeknek a repülőgépek, utasításával, kiszolgálásával stb. Magyarországnak is foglalkoznia kellett, ezért erre olyan szervezeteket hoztak létre, amelyek nem sértették a trianoni békediktátum szigorú előírásait. Ezekben a szervezetekben azonban a magyar kormányok igyekeztek elrejtetni a leendő magyar légierő szervezetének, személyzetének és technikai eszközeinek legalább a csíráit.

0439

PARÁDI József

A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület

A magyarországi rendszerváltás időszakában a magyar rendvédelem pártállami, erőteljesen ideológiai ízű szakterminológiája felfrissült. E megújítási folyamat részét alkotta a rendvédelem terminus technicus létrejötte és elterjedése. Az utóbbi 10-15 évben azonban egy újabb hullám érzékelhető a magyar rendvédelmi szakkifejezések terén, amely lényegében a pártállami fogalmak visszaállítására törekszik, bár nem a szó szerinti terminológiák helyreállítása által. E helyzetképbe illeszthető az úgynevezett militáns jelző használata, nevezetesen a militánságot a rendvédelem működése tekintetében elutasító nézőpont is e sorba illeszthető. A tanulmány nem doktréner megközelítésben vizsgálja a témakört. Visszatért a polgári magyar államnak ahhoz a szakterminológiájához, amely politikai prekonceptiók kizárásával kifejezetten szakmai szempontok figyelembe vételével hozta létre a katonailag szervezett őrtestület és a polgári fegyveres őrtestület fogalmakat. A szerző bemutatja, hogy e fogalmaknak mik az ismérvei és mely korabeli testületek tartoznak e fogalmi körökbe.

0440

SOM Krisztián

Az 1937 M magyar útlevelel és nemzetközi összehasonlítása.

A tanulmány az 1937 M magyar útlevelet nem jogtörténeti, hanem technikátörténeti szempontok szerint vizsgálja. Az alkotás bevezető részében a szerző történelmi visszapillantást nyújt a magyar útlevelek XX. századi történetére. Ezt követően vizsgálja az 1937 M útlevelel kialakításának konkrét előzményeit és okait. Ezután tér rá szinte teljes részletességgel az 1937 M útlevelel előállításának a technikai körülményeire. E fejezetben a papír minőségével kezdődően a nyomdai eljárásokon keresztül egészen a kötési módokkal befejezően még az alkalmazott kitöltési tintára kiterjedően is részletesen mutatja be a az útlevelel létrehozását. A szerző azonban a technikai részleteken túlmenő ismereteket is nyújt az olvasó számára, hiszen arra is kitér művében, hogy milyen sorszámu okmánycsoportokat milyen hatóságok hitelesítettek, illetve a nyugati világ mely magyar külügyi képviselői voltak azok, amelyek — nem ismerve el a magyarországi pártállam legitimitását — milyen hosszú ideig használták még ezeket az útleveleket és azokat mely nyugati országok fogadták el utiokmányként.

0441

B STENGE Csaba

A munkácsi rendőrség defenzív és offenzív harcászati alkalmazása Kárpátalján 1939-ben.

Az I. világháborúból vesztesként kikerülő Magyar Királyság területének 2/3-át lakosságának felét nyújtották a győztes hatalmak az oldalukon harcoló szövetségeseiknek a háborúban való részvételükért. A Magyar Királyságnak akkor nyílt lehetősége revízióra, amikor újra felmerült Európában a területrendezés témája. Ennek a kapcsán került vissza az anyaországhoz az elcsatolt területek jelentős része. E folyamat részét alkotta a kárpátaljai területek visszatérése a Magyar Királysághoz. Az elcsatolt területek egy részének a visszatérése lényegében — kisebb csatározásokat leszámítva — harcok nélkül valósult meg. A kisebb csatározások egyikére Kárpátalján került sor 1939. I. 6-án, amely a „vízkereszti csata” elnevezéssel vonult be a magyar történelembe. A „vízkereszti csata” azért érdekes, mivel azt nem is a regulális haderők csapatai vívták, hanem a Munkácson állomásozó magyar rendvédelmi szervezetek személyi állománya készítette meg hátrálásra a városra törő ellenséget. A „vízkereszti csata” érdekessége, hogy lényegében alulfegyverzett és kellő felkészültség hiányával küszködő magyar rendvédelmi testületek aktív közreműködésével sikerült a páncélozott járművekkel is megerősített — igaz nem túl nagy számú — ellenséges támadást visszaverni.

0442

SZABÓ Andrea

A magyar pénzügyőr képzés intézményi kereteinek fejlődése 1867-2011.

Magyarországon a napjaink fogalmainak megfelelő pénzügyőri szervezetet először a neoabszolutizmus időszakában hoztak létre az akkori HABSBERG-birodalom teljes területére kiterjedően. Ez a szervezet azonban — bár kétségtelenül a Kárpát-medence területén is működött — nem tekinthető a magyar államfejlődés, azon belül pedig a magyar pénzügyi szervezet fejlődése részének. A neoabszolutizmus lényegét képezte ugyanis azon elgondolás, hogy a HABSBERG-birodalomban a polgári fejlődést oly módon valósítsák meg, hogy egyben a nemzeteket felszámolják, a soknemzetiségű térség lakóiból német anyanyelvű lakosságot létrehozva. A HABSBERG pénzügyőrség is ennek a politikai ideának képezte az egyik részterületét. A kiegyezéskor azonban a magyar nemzet elnyomásának az eszközei szertefoszlottak szabadabbá vált a polgári nemzeti fejlődés, melynek részeként 1867. III. 10-én létrejött a Magyar Királyi pénzügyőrség. Nem lévén azonban magyar szakmai tapasztalatok a pénzügyőrség szervezetének működtetése terén, ezért kezdetben a neoabszolutizmus pénzügyőrségi szabályzóihoz nyúltak vissza, amelyeket fokozatosan váltottak fel a magyar tapasztalatok nyomán kialakult pénzügyőri szabályzókkal. A dualizmus időszakában jöttek létre a magyar pénzügyőrképzés csirái, amely a két világháború közötti időszakban és a pártállam működése során is tovább fejlődtek, sőt a rendszerváltást követően is gyarapodott a pénzügyi szakképzés. A pénzügyőri képzés fejlődéstörténetének állomásait és a képzés intézményi kereteinek változásait mutatja be a tanulmány.

0443

SZABÓ SZILÁRD

Az Evidenzbureau. Az Osztrák-Magyar Monarchia felderítő szervezete 1850-1919.

Az Osztrák-Magyar Monarchia két társországának nem volt külön-külön hírszerző szervezete, hanem a haderő kötelékében egy szervezet valósította meg a felderítést. E szervezet volt az Evidenzbureau, amely a közös ügyek részeként megvalósuló közös hadügy szervezetébe tagolva végezte munkáját, ebből fakadóan pedig egyszerre volt osztrák és magyar szervezet. Az Evidenzbureau előzményei a XIX. század első feléig nyúlnak vissza. A HABSBERG haderőben létezett már az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc idejét megelőzően az úgynevezett Marschbüro elnevezésű iroda, melynek feladatköréhez tartozott többek között az idegen haderők nyilvántartása is. A Marschbüro az úgynevezett főszállásmesteri stáb felügyelete alatt állt. 1849-ben, amikor létrejött az uralkodó műveleti irodája a hadügyminisztérium elnöki osztályán belül az idegen haderők nyilvántartásának a feladatköre is a műveleti irodához került. Ez a műveleti iroda 1850-ben kiegészült egy hírszerző szekció nevű szervezeti egységgel is. Végül 1850-ben a főszállásmesteri stáb Nr. 2178 körrendelével állította fel az Evidenzbureau-t az idegen hadseregek nyilvántartásának a feladatával, azonban azzal a kitételrel, hogy háború esetén az Evidenzbureau az uralkodó műveleti irodájának a részlegévé válik. 1854-től ezt a kitévelt megsemmisítették. 1857-ben pedig az Evidenzbureau-t a vezérkar elődszervezetének a főszállásmesteri stábnak az alárendeltségébe helyezték. Ezt követően attól függően, hogy működött-e hadsereg-főparancsnokság, vagy sem az Evidenzbureau vagy a hadsereg-főparancsnokság vagy a hadügyminisztérium alárendeltségébe került. 1860-ban felhatalmazták az Evidenzbureau-t arra, hogy békeidőben is folytasson hírszerző tevékenységet. 1861-ben az Evidenzbureau-t hatalmazták fel valamennyi katonai hírszerző tevékenység irányításával. 1889-ben az ellenséges kémtevékenység elleni fellépés jogkörével is felruházták a szervezetet. A Evidenzbureau szűkös költségvetéssel ugyan, de jó hatásokkal működött a szervezetben egyesült a hírszerzés és a megszerzett információk feldolgozásának a feladatköre. Az első világháború során ugyan létrehozták az Osztrák-Magyar Monarchia haderő-főparancsnokságának felderítő részlegét, azonban az Evidenzbureau-t nem szüntették meg, hanem a két szervezet egymást segítve végezte a felderítés és az elhárítás tevékenységét, az elhárítás tekintetében erőteljesen támaszkodva az Osztrák-Magyar Monarchia polgári hatóságaira.

0444

VEDÓ Attila

A Magyar Királyi Csendőrség közbiztonsági tevékenységének megszervezése 1881-1918.

A Magyar Királyi Csendőrséget 1881. II. 14-én hozták létre. A Kárpát-medencében a második csendőr szervezet volt az elődszervezet a neoabszolutizmus csendőrsége volt, amely testület azonban a közbiztonsági teendőinek az ellátása mellett erőteljesen részt vett a magyar nemzet elnyomásában a magyar nép elnémetesítési kísérletében. Ebből fakadóan a kiegyezés utáni magyar vezetés a császári csendőrség magyarországi alakulatait nem vette át. E helyett a reformkor közigazgatási vitáiban kikristályosodott nézeteknek megfelelően az önkormányzatokhoz telepítette a rendőrhatalmi jogkört. Ebből fakadóan viszont a kormánynak nem állt rendelkezésére közvetlenül az alárendeltségébe tartozó rendvédelmi testületek, az önkormányzatok pedig különféle módon rendezték saját rendvédelmüket. Ez a modell nem vált be. Az 1870-es évekre nyilvánvalóvá vált, hogy elsősorban a kisebb településeken más megoldásra van szükség, a századfordulón pedig a nagyobb települések rendőrségeinek a személyi állománya is kiharcolta, hogy a magyar állam készítse elő az önkormányzati rendőrségek államosítását. Ebbe a folyamatba illeszkedik bele a Magyar Királyi Csendőrség és annak legfontosabb tevékenysége a közbiztonsági szolgálat ellátása. A tanulmány arra keres választ eredményesen, hogy mik voltak azok a jelenségek, amelyek lehetővé tették hogy a Magyar királyi Csendőrség gyorsan, olcsón és hatékonyan rendet teremtsen az ország túlnyomó területén és azt hosszú ideig eredményesen fenntartsa.